

Franko Oreb

NALAZ ANTIČKIH GROBOVA U TEUTINOJ
ULICI U SPLITU

Značajnija arheološka otkrića često znaju ne samo potvrditi ili pak demantirati neke arheološke pretpostavke ili pak povijesne izvore nego i pružiti nova, do tada nepoznata saznanja o povijesnom tijeku zbivanja i graditeljskoj djelatnosti, odnosno urbanizaciji prostora na određenom području.

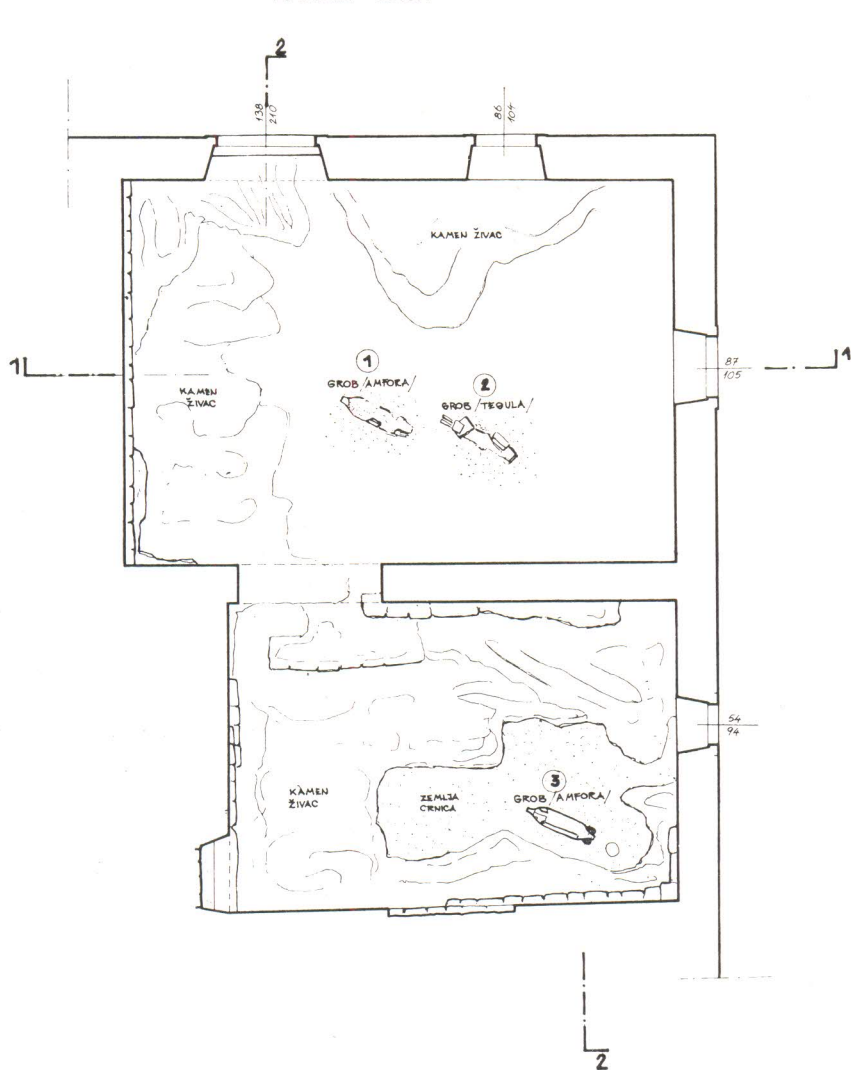
Pored ovakvih, u arheološkoj praksi ima i onih manjih arheoloških zahvata i nalaza, koji tek u kontekstu sa sličnim nalazima na određenom području pružaju podlogu za određene zaključke i pretpostavke. Prema tome, svaki pa i onaj najmanji arheološki nalaz zavređuje pozornost da se registrira, prouči i unese u situacionu kartu područja jer se na taj način upotpunjuje mozaik saznanja za određeno područje u pojedinim epohama. O takvom jednom, manje atraktivnom i manje značajnom nalazu, koji povezan s ranijim, sličnim nalazima na određenom području pruža podlogu za neke pretpostavke, bit će riječi u ovom tekstu.

Naime, radi se o otkriću antičkih grobova prilikom uređenja prizemlja objekta u Teutinoj ulici u Splitu u lipnju 1982. O nalazu je bio obaviješten Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu, čiji je predstavnik, autor ovog članka, izvršio arheološka istraživanja manjeg opsega u granicama mogućnosti.¹⁾

U toku istrživanja mogla su se evidentirati tek tri groba, od kojih su dva bila s pokapanjem u amforama a 1 s tegulama, međutim, moglo bi se pretpostaviti da je takvih grobova bilo još na ovom potezu Teutine ulice.

Grobovi su pronađeni na oko 40 m zapadno od ugla mletačkog branka Priuli (Pl. 1). Zanimljivo je ovdje spomenuti i situaciju smještaja grobova. Naime, u obje prostorije je živac kamen a grobovi su položeni na malim zemljanim površinama među živicom, na dubini od 1 do 1,30 m od nivoa trotoara ulice.

U sjevernoj, većoj prostoriji su pronađena dva groba, jedan s pokapanjem u amfori a drugi s tegulama, dok je u južnoj, manjoj prostoriji, pronađen 1 grob s pokapanjem u amfori (Pl. 2). U njima nije nađeno nikakvih priloga, tek nešto ljudskih kostiju.



Grob 1. Grob u amfori, bez ikakve ograde (sl. 1). U amfori su nađeni dijelovi dječje kalote i par sitnijih kostiju, pak bismo mogli zaključiti da se u ovom slučaju radi o dječjem grobu. Analiza tipa amfore dana je u tekstu.

Grob 2. Grob s tegulama (sl. 2). Ustanovljeno je osam tegula, po tri tegule sa svake strane ukopa te po jedna nad glavom i nogama. U grobu je pronađeno tek nešto sitnijih ljudskih kostiju.

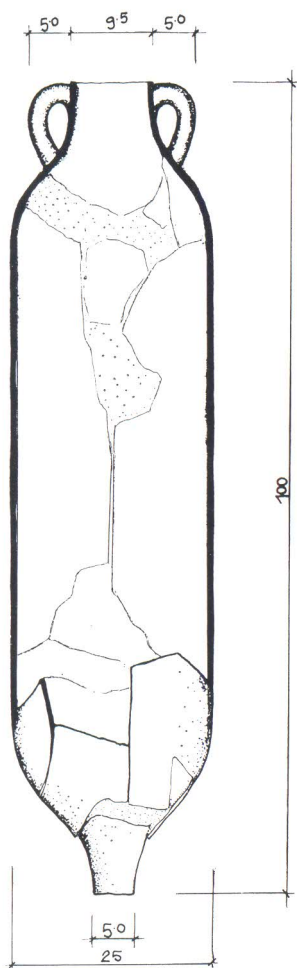
Grob 3. Grob u amfori bez ograde (sl. 3). U amfori nije pronađeno nikakvih priloga, osim nešto sitnih ljudskih kostiju. Analiza tipa amfore dana je u tekstu.



Grob 3. u amfori. Snimio: Z. Buljević

Sačuvane amfore iz groba 1. i 3. pružaju mogućnosti rasprave o njihovoj tipologiji i dataciji. Obje amfore pripadaju istom tipu, koji je karakteriziran dugim cilindričnim trbuhom s kraćom ili dužom cilindričnom nožicom, manjim ljevkastim grlom, koje je prošireno prema trbuhu te zaobljenim ili ravnim obodom. Ručke su male i zaobljene i nerijetko kanelirane po sredini. Veličina ovog tipa amfore doseže i do 110 cm (crtež 1). Ovaj tip amfora Dressel je uvrstio u svoju tipološku klasifikaciju pod br. 26, dok je N. Lamboglia amfore ovog tipa, pronađene na nalazištu kod otoka Gallinaria, datirao u kasni rimski period,²⁾ F. Benoît ih svrstava u svoju tipologiju pod br. 27, navodeći da su se amfore pronađene kod Saint-Andre kod Agda, upotrebljavale za sahranjivanje.³⁾ M. Almagro također smatra da se ovaj tip upotrebljavao za sahranjivanje na nekropoli u Ampuriasu i klasificira ih kao tip 26 A, B, C.⁴⁾ B. Lloris ih datira od 250. do 370. g. n. e.⁵⁾

G. Purpura ih datira u 3. st. n. e., dok ih C. Panella datira u 4. st. n. e.⁶⁾ B. Liou opisujući amfore s brodoloma kod Drammonta, Saint-Raphaele i Saint-Tropeza, također ovu vustu datira u 3. st. n. e.⁷⁾ Isto tako i R. Pascual Gausch,⁸⁾ a J. P. Jancheray ih datira u drugu polovicu 4. st. n. e.⁹⁾



V. Dautova-Ruševljan, obrađujući tipologiju kvarnerskih amfora, ove amfore svrstava u tip VII svoje tipologije i datira ih u 3—4. st.¹⁰⁾ D. Vrsalović je analizirajući dosadašnje rezultate arheoloških istraživanja u jadranskom podmorju, kao i postojeći fundus u muzejskim, javnim i privatnim arheološkim zbirkama, izradio osnovnu podjelu amfora s istočnog jadranskog područja, podijelivši ih u 45 osnovnih tipova. Prema Vrsalovićevoj klasifikaciji ove naše bi odgovarale broju 32. To su tzv. rimske amfore sjevernoafričke provenijencije. Njih opet na osnovu tipoloških obilježja grupira u četiri tipa A, B, C, D,¹¹⁾ s posebnim varijantama za pojedine tipove. Naše amfore bi pripadale I varijanti tipa C.¹²⁾

Prema svemu što smo do sada izložili, mogli bismo na kraju zaključiti da ovi novopronađeni grobovi pripadaju periodu kasne antike i prema analogiji ih okvirno možemo datirati u period od 3. do 4. st. n. e.

Godine 1974. uz pločnik mletačkog branika Contarini, prilikom kopanja kanala za nove telefonske kabele, pronađeni su temeljni zidovi bedema u dužini od 15,5 m. Tom prilikom ispod sjevernog zida branika Contarini, na dubini od 2,34 m, pronađen je jedan antički grob s tegulama, koji je već bio uništen prije dolaska predstavnika Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu. U njemu je bio nađen jedan kostur odrasle osobe, bez ikakvih grobnih priloga. Za pretpostaviti je da je na tom potezu bilo još takvih grobova.¹³⁾ U starijoj pak literaturi nalazimo podatke da je 1905, prilikom radova na uklanjanju materijala s dijela mletačkog bastiona Contarini, koje je poduzela splitska općina radi niveliranja terena za gradnju Više realke, pronađen grob tipa »tomba a pozzo«. Grob je bio pronađen 15 m

istočno od usjeka željezničke pruge, koja je 1878. presjekla bedem na dva dijela. Uokolo ovog groba pronađeno je još 10 do 15 grobova s tegulama, a na jednoj teguli je bio utisnut žig radionice Q. CLODI. AMBROSI.

Ove nalaze je opisao F. Bulić,¹⁴⁾ datiravši grob tipa »tomba a pozzo« u 5. i 6. st., povezujući ga sa sličnima na Manastirinama u Solinu. U jednom kasnijem članku F. Bulić se ponovno dotakao ovih nalaza iz 1905, korigirajući svoje ranije mišljenje o dataciji, smatrajući da su ovi grobovi iz poganske epohe i da su u njima bili pokopani stanovnici Dioklecijanove palače.¹⁵⁾

Iako istraživanja grobova u Teutinoj ulici u Splitu nisu pružila nikakve vrijedne arheološke predmete, ovi nalazi ipak znače kockicu više u mozaiku saznanja o užem gradskom području u antici, pogotovo ako ih promatramo u kontekstu s već opisanim, ranijim nalazima u sjeveroistočnom dijelu grada. Tada možemo nešto oodređenije nagađati o karakteru ovih nalaza u neposrednoj blizini Dioklecijanove palače.

Naime, svi ovi grobovi pripadaju najsiromašnijoj kategoriji i u njima je bio pokopan najsiromašnji sloj ljudi, bez ikakvih grobnih priloga, čak i onih najbanalnijih, neke keramičke lampice (lucerne) ili novčiće, da bi mogli »platiti« mitskom vozaču prijevoz na drugi svijet. Dakle, ovdje se radi o najsiromašnijoj kategoriji stanovništva, pravim »proleterima«, koji nisu ništa imali. To je ona manje poznata strana rimske antike, bez monumentalnosti, sjaja i bogatstva, jednostavna, bijedna i siromašna. Poznato je da je palača cara Dioklecijana jednim svojim dijelom (južnim) bila namijenjena carskoj obitelji, dok su drugi prostori (sjeverni) bili namijenjeni vojnoj posadi, služinčadi i robovima. Gdje su oni bili pokopani? Možda nam upravo nalazi ovih grobova daju odgovor na to pitanje.

BILJEŠKE:

- 1) Radove je izvodila »Obrtnička zadruga« iz Splita. O nalazima i istraživanju autor je izvjestio u dnevnoj štampi. O tome vidi: F. Oreb, U Teutinoj ulici u Splitu, Nalaz antičkih grobova, Slobodna Dalmacija, 15. VI 1982.
O svim radovima je izrađena iscrpna arhitektonska i foto-dokumentacija, koja je pohranjena u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu, dok su sami nalazi pohranjeni u Arheološkom muzeju u Splitu. Arhitektonsku dokumentaciju su izradili: N. Ivanišević i A. Barić a foto-dokumentaciju Z. Buljević, svi iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture.
- 2) N. LAMBOGLIA, Sulla cronologia delle anfore romane di età repubblicana, RSL, anno XXI/3—4, 1955, p. 140, sl. 18, 19.
- 3) F. BENOIT, Typologie des amphores »Gallia« XIV, 1966, fig. 62.
- 4) M. ALMAGRO, Las necropolis de Ampurias, Barcelona 1955.
- 5) M. B. LLORIS, Las anforas romanas en España, Zaragoza 1970, str. 555, sl. 227, T. 240.
- 6) C. PANELLA, Annotazioni in margine alle stratigrafie delle terme ostiensi del Nuotatore, Recherches sur les amphores romaines, Rim 1972, str. 104, sl. 75.
- 7) B. LIOU, Recherches archeologiques sous-marines, Gallia 33 (1975), str. 585, sl. 20, str. 598, sl. 35.
- 8) R. PASCUAL GAUSCH, Underwater arceology in Andalusia, Naut. Arch. 1 (1973), str. 113, sl. 9/F.
- 9) J. P. JANCHERAY, Wreck from Cape Dramont, Naut. Arch. 1 (1971) str. 5 i d., sl. 40/b.
- 10) V. DAUTOVA-RUŠEVLJAN, Titopogija kvarnerskih amfora, Diadora, sv. 5, Zadar 1970, str. 166, sl. 2, 6.
- 11) D. VRSALOVIĆ, Arheološka istraživanja u podmorju istočnog Jadrana, Prilog poznavanju trgovačkih plovnih putova i privrednih prilika na Jadranu u antici, I, Zagreb 1979 (doktorska radnja), str. 341—404. Dokumentacija knj. II, Tab. 105, 106 i 107.



Grob 2. s tegulama. Snimio: Z. Buljević

- 12) D. VRSALOVIĆ, op. cit. knj. I, str. 383—384, knj. II T. 105, 3—5, T. 106, 1—3.
D. VRSALOVIĆ, knj. II, T. 106, 1.
- 13) Dokumentacija o nalazima se čuva u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.
- 14) F. BULIĆ, Sepolcreto antico cristiano presso il Palazzo di Diocleziano a Spalato, Bull., Anno, XXIX, 1906, str. 3—7.
- 15) F. BULIĆ, Trovamenti antichi intorno il Palazzo di Diocleziano a Split, I Acquedotto Diocleziano — II Necropoli presso il Palazzo di Diocleziano, VAHD, god. XLV, 1922, str. 46—48.